

Uloga sustava za upravljanje preventivnim aktivnostima u RH u evaluaciji

Tamara Poljičanin, Željko Metelko

Sveučilišna klinika Vuk Vrhovac, KB Merkur, Zajčeva 19, Zagreb

Evaluacija projekta i programa podrazumijeva sveobuhvatnu i detaljnu analizu intervencije s ciljem analize njezine svrsihodnosti i uspješnosti. Evaluacija tako označava sustavno istraživanje kvalitete, vrijednosti i važnosti neke aktivnosti.

Definiranjem zajedničkog evaluacijskog alata u okviru sustava upravljanja preventivnim aktivnostima osigurali bi se preduvjeti za prepoznavanje prioritetno potrebnih aktivnosti, kao i usporedivost projekata na nacionalnoj i regionalnim razinama, omogućio bi se uvid u aktivnosti koje se trenutno provode na određenim područjima te uputilo na primjere dobre prakse u realnim okvirima koje je uz manje potrebne resurse moguće implementirati i u drugim područjima. Također osnovala bi se baza pozitivnih iskustava s poveznicama na stručne eksperte u pojedinim područjima koja bi predstavljala osnovu za planiranje budućih učinkovitih i djelotvornih preventivnih aktivnosti na nacionalnoj razini uz smanjenje ukupnih troškova.

S aspekta sustava za upravljanje preventivnim aktivnostima potrebno je definirati dva podprocesa - evaluaciju projekata i programa u cilju njegova prihvatanja ili odbijanja odnosno odluke o njihovoj daljnjoj provedbi te evaluaciju projekta i programa u cilju utvrđivanja njihove učinkovitosti i djelotvornosti.

U fazi prije početka implementacije projekta/aktivnosti najvažnije je ustanoviti potrebitost provođenja predložene aktivnosti, njenu utemeljenost na stručno-znanstvenim spoznajama te mogućnost provedbe u realnim uvjetima. Također je potrebno obratiti pažnju na kompetencije nositelja te kvalitetu samog prijedloga koja će omogućiti provodljivost i dosizanje definiranih ciljeva. Brojne znanstvene i javnozdravstvene ustanove posljednjih godina razvijaju smjernice, predloške i pomoćne alate za evaluaciju projekata od kojih je neke moguće pogledati na sljedećim poveznicama:

Centre for disease control - <http://www.cdc.gov/eval/framework/index.htm>

Public Health Agency of Canada - <http://www.phac-aspc.gc.ca/php-ppsp/toolkit-eng.php>

Public Health Agency of Canada - http://www.phac-aspc.gc.ca/about_apropos/evaluation/pert-ocdp-eng.php

Ontario Centre of Excellence for Child and Youth Mental Health - <http://www.excellenceforchildandyouth.ca/about-learning-organizations/get-ready/tools/evaluation-toolkit>

Jednom kada je program/aktivnost prihvaćena potrebno je nadzirati njeno provođenje temeljem definiranih indikatora koji se tipično definiraju na nekoliko razina kao što je navedeno u tablici u nastavku:

Razina indikatora	Primjer
Resursi/aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ljudski resursi • Financijski resursi • Edukacija
Trenutačni rezultati (output)	<ul style="list-style-type: none"> • Preporuke, smjernice • Edukativni materijal • Izmjene zakona
Srednjoročni rezultati (outcomes)	<ul style="list-style-type: none"> • Promjene znanja i/ili ponašanja • Promjene prisutnosti/razine rizičnih faktora
Utjecaj (impact)	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje kvalitete života • Smanjenje smrtnosti

Završni korak u evaluaciji je utvrđivanje učinkovitosti i djelotvornosti provedenog projekta/aktivnosti. Prilikom navedenog procesa potrebno je odgovoriti na sljedeća najvažnija pitanja:

- U kojoj mjeri je projekt postigao željeni učinak?
 - Kako mjeriti učinak (definirati indikatore)?
- Jesu li ciljevi projekta dostignuti, rezultati vidljivi, a aktivnosti implementirane?
 - Jesu li unaprijed postavljeni ciljevi u smislu npr. „smanjiti prevalenciju pušenja za 3%“? Jesu li aktivnosti implementirane u sustav (ljudi, sredstva i sl.)?
- Kako je projekt djelovao na ciljanu skupinu? (promjena zdravstvenih indikatora)
 - postoje li neke vanjske baze podataka iz kojih se mogu procjenjivati indikatori?
- Postoji li mogućnost nastavaka provođenja aktivnosti?
- Kakav je odnos troškova i koristi aktivnosti?

Sustav upravljanja preventivnim aktivnostima tako bi morao imati 3 skupine evaluatorskih parametara za svaki od definiranih evaluacijskih podprocesa – prihvaćanje, praćenje i završna evaluacija projekta/aktivnosti.

Obzirom na kompleksnost samog procesa evaluacije također je potrebno pažljivo planirati resurse za njezinu provedbu. Kao moguća rješenja nameće se primjena univerzalno razvijenih alata za automatsku evaluaciju no alternativno valja razmišljati o uspostavi skupa stručnih nacionalnih ili internacionalnih evaluatora.

Literatura

1. Centre for disease control (CDC) (2011). A Framework for Program Evaluation, - <http://www.cdc.gov/eval/framework/index.htm>
2. Porteous, N. L., Sheldrick, B. J., & Stewart, P. J. (1997). The logic model: A blueprint for describing programs. Ottawa, ON: Ottawa-Carleton Health Department. - <http://www.phac-aspc.gc.ca/php-ppsp/toolkit-eng.php>
3. Public Health Agency of Canada. The Project Evaluation and Reporting Tool (PERT) - http://www.phac-aspc.gc.ca/about_a propos/evaluation/pert-ocdp-eng.php

4. The Provincial Centre of Excellence for Child and Youth Mental Health at CHEO. (2007). Doing more with program evaluation: A toolkit for conducting program evaluation. Ottawa, ON. - <http://www.excellenceforchildandyouth.ca/about-learning-organizations/get-ready/tools/evaluation-toolkit>
5. „The Monitoring and Evaluation Handbook For Business Environment Reform“ - [http://www.ifc.org/ifcext/sme.nsf/AttachmentsByTitle/The+Monitoring+and+Evaluati+on+Handbook/\\$FILE/mandehandbook.pdf](http://www.ifc.org/ifcext/sme.nsf/AttachmentsByTitle/The+Monitoring+and+Evaluati+on+Handbook/$FILE/mandehandbook.pdf)

PRIJEDLOG ALATA ZA EVALUCIJU PROJEKTA U PRIHVAĆANJU

(svaka kategorija – ocjena 1-5, osim u slučaju isključnih kriterija)

KVALITETA I ZNAČAJ AKTIVNOSTI

- Utemeljenost na znanstvenim činjenicama
- Metodologija odgovarajuća za postizanje ciljeva
- Javnozdravstveni značaj na razini provedbe (prioritetni problem u području?)
- Potreba za provođenjem (nedostatna pokrivenost dosadašnjim aktivnostima)
- Realno izvediv u postojećim uvjetima

KOMPETENCIJA NOSITELJA (ustanove-nositelja i suradnika)

- Dosadašnja iskustva u području
- Znanstveno – stručna dostignuća (ISI WEB OF KNOWLEGE?)
- Dostatnost resursa za provedbu aktivnosti
- Osigurana sredstva (financijska, ljudski resursi, prostor, infrastruktura)
- Aktivnost u suglasju sa strategijom ustanove -nositelja

SURADNJA UNUTAR PROVEDBENE SKUPINE

- Dosadašnja suradnja unutar članova provedbene skupine (dosadašnje aktivnosti/ projekti, zajedničke publikacije)

KVALITETA PRIJEDLOGA AKTIVNOSTI – studija provodljivosti

- Problem je jasno izložen
- Svrha projekta i ciljevi su jasno definirani
- Metode rada (strategije i aktivnosti) jasno su definirane
- Ciljevi su ostvarivi izabranim i opisanim metodama
- Indikatori provedbe definirani su i mjerljivi
- Planiran odgovarajući tim za izvedbu projekta
- Realističnost i dosežnost plana aktivnosti (vrijeme, ciljevi, dostupni resursi)
- Procjena rizika – postoje li potencijalni rizici, prepoznaju li se, postoji li plan nadzora

FINANCIJSKI PLAN

- Postoji li detaljan financijski plan
- Čini li se procjena troškova realističnom, obuhvaća li sve predvidive troškove

ETIČKA PITANJA

- Jesu li sva potencijalna etička pitanja analizirana
- Postoji li odobrenje nadležnog etičkog povjerenstva – DA/NE – isključni kriterij ukoliko je primjenjivo